

Хамър историе пелетпер-и?

Сурлатри ялне пусарса яракансем

Çак материала хатёрлене чухне пирен ентеш, филологи аслаллахесен доктор Леонид Павлович Сергеев профессор Сурлатри ялне пирки сыраса хаварнисемпе уса куртам. Вэл сыраса хаварна тарых, 1781–1782 сүлсенчи докумен-тсенче «Первое Васькино» тата «Второе Васькино» ял-сен ячәсем тел пуласчә. Ку ялсем Сёрпү уесне кенә пулнә. Второе Васькино – Хыр-касы (Кысмой).

1980-меш сүлсенче суралнә мучисем хушинче «Вторая Васка» мёнле пуланса кайнә пирки сәмах-юмах сүретчә. Сём вәрман варринчен юхан шыв тарых анаталла турпас-сем юкса аннә пулат. Хаш тёлте, кам курнә – ун пирки татса никама та калаймачтә.

– Ах! Сём вәрмантан тур-пас юкса аннә пулсан, унта сынсем пуранасчә!

Шут тавасчә те сакскерсем, шыв тарых тавалла хәпарса пәхас теçсә. Сём вәрманпа

хәпарсан-хәпарсан, сулахай еннелле шыв юппи кәрсе кай-нине кураçсә. Ун тарых кайса пәхасчә те хальхи Хыркасси – Кысмой вырнаçнә сёрте пу-ранма тытанасчә.

Л.П. Сергеевән Сурлатри ялнчи халәх йышән динами-кине катартакан таблицинчен сакә паллә. XIX ёмёр пусла-мәшәнче унта 3 кил шутланнә. 1859 сүлхи перепись итогё-семпе вара 27 килте 30 ар-цынпа 37 хәрарам пураннә.

Вун тәххәрмеш ёмёр пусла-мәшәнче унта 3 кил пулнә пул-сан, эпә унта пуранакансен йәхә мёнле аталанса пынине каласа катартаçшән.

Сурлатри (Первое Васькино) мән сүл сичнчи ял мар. Сём авал вәл чәтләх вәрман вар-ринче ларакан ял пулнә.

1700-меш сүлсенче упәшки-пе (Уçаппа) арәмә (ачи те пулнә вёсен, те пулман, астан тухнәскерсем пулнә – палла мар) шыв юхәмне хирәç тә-валла хәпарнә. Сылтәм сыран

хәррипе шыв юхәмә сартпа юнашарах, сулахай енче вара сарлака уләхсем пулнә.

Утсан-утсан вёсем юхан шыв вёсне тухнә. Малалла уләхсем. Юхан шыв вәйлә тап-са таракан сәл куçсенчен пу-çанса кайнә. Халә те кунта сәл куçсем тапса тарасчә. Юхан шывне вара Моргаушка теçсә халә.

Уләшкипе арәмә шыв патне анса сүреме сёвекрех вярән тупса сарт хәрринчен кантәр еннелле 30-35 метр та сёр пүрт чавса унта пуранма ты-танасчә. Пуртти-кёресчи тав-рашне пёрлех илсе килнә пу-лас.

Пурәна киле юхан шыв урлә каçа та тума тивнә, сәл валли те пура кирлә. Пуртә-пәчкәпа ёслемсёр май килмен. Тур-пас таврашә саван чухне шыв-па юкса аннә пулас.

Сёр пүртре пурансах упәш-кипе арәмән вәйл ача сүра-лат. Ана Павәл ят парасчә. 1781-1782 сүлсенчен тытанса

Павәлән та Микула, Марк тата Михата ачасем сураласчә. Кайран вара Микулан Егор, Данила, Ваçли, Мархи, Савит, Маркән Федот, Ваçок, Анани, Иван, Куçма (сән үкерчәкре пируспа), Плаки, Михатан Синови, Оханаç, Анфис тата Елекси ачисем кун сүти курнә.

Пёрремеш йәх пуçаруци Уçап пулнә теремёр пулсан, тепри Хыркассинчи (Второе Васькино) Миша пулнә. Унән Михали ачинчен Куçма, Хеләп тата Данила суралнә. Куçман ачисем Тихон, Кәпирян, Сёмок тата Лука, Хеләпән ачи-сем Çтапан, Петр, Матрен тата Плаки, Данилан Микула пулнә.

Хамәр ялта тёлenni Сём-мөн пулнә (виçсёмеш йәх пу-саруци). Унән ачи Данила пулнә. Унән Федор, Максим, Ефрем тата Антон ачасем суралнә. Кайран вара Федо-ран Павәл, Максимән Матвей, Ефремән Çтапанпа Серги, Антонән Федор, Макçам, Ми-

хали тата Кирулла ачасем пул-ни паллә.

Уçаппа Павәлтан тухнә йәх-па сыхәннисене халәхра халә те «Уçпал таврашә», Мишапа Михали йәхәнчен тухнисене

«Мишке таврашә», Семепна Данила йәхәнчен тухнисене «Спәскә таврашә» тесе асә-насчә.

Василий КРЮЧКОВ. Сурлатри ялә.

Пирен пата сырасчә

Мёншён ветерансем айәплә?

«Тен, депутат пулшә?» статья авто-репә пётёмпех киләшетеп. Чәнах та, ве-терансене сәмәлләтнә майпа укәсар сүремелли автобус рейсене пётёрчә. Раçсәй Президентен указне пәрахәç-ларәç пулас. Районти ветерансем халә ку «сәмәлләхпа» икә хут укә тўлесе уса кураçсә. Ман шутпа Муркаш – Шупашкар рейса усмаллах. Кунсерен икә-виçей рейс тутармалла. Пире 50 километр ытла пу-лате тесе укә тўлеттерсе сүретәсчә. Мёншён тўлевсёр сүремелли автобуссем Сёрпүне те, Канаша е каялла Шупашка-ра та пур? Пирен Муркашпа Шупашкар хуши 45-47 километртан ытла мар. Савәнпа та сине тарсах сак рейса усмал-

ла. Районти ку тёләше ответлә сынсен Чавашавтотранс ертўсисемпе пёр чёлхе тупас пулат. Тўлевсёр рейссем вара ве-терансене питех те кирлә.

Эпир, ветерансем, малтан 250 тенкә тўлесе уйәх валли сәмәлләтнә майпа сүреме ирәк илетпёр. Кайран пирентен татах билетсен 50 процентне шайәраçсә. Сәмахран, Ваçкасси – Шупашкар рейспа кайсан 22 тенкә тўлесе билет илес пулат. Ку вара пире пите пәшәрхантарат.

Мана кәна мар, ытти ветерансене те ку ыйту канәçсәрлантарат пулте тетә.

В. ДЯТИН, ёç ветеранә.

Муркаш ялә.

Сул сичнчи хәрүшәрләхшән

Тимлёрех пуласчә

Сёнә сул пуланнәрәнпа икә уйәх ирт-се кайрә ёнтә. Çак вәхәтра Муркаш рай-онән сүлсем сичне 4 авари пулса иртрә. Вёсенчен виçсөшә – Мускав-Епүх авто-сулән 619-626 километрёсенче. Нумай чухнехи пекех, аварисем машинәсем пёр-пёринпе сәпәннипе тата сулран тухса савәнпа укнипе пулнә. Водительсем ытла пысак хәвәртләхпа сүреме киләш-терәсчә.

Тепёр инкәкә Ваçкассипе Уйкас Янасал ялсене сыхәнтаракан сул сичне сиксе тухнә. Икә үсёр арасын тимлә пулманни-пе вёсем сине ВАЗ-2109 автомашина кёрсе каят. Эрехне ним курму пуличче-нех ёснә пулас пәттәрсем. Ирәксёрех вёсен Муркаш район больницинче сип-ленме тивет.

Февраль уйәхәнче пёр авари кәна пу-ни, паллах, кәшт савәнтарат. Сапах та Чулхула сынни юсавсәр машинән рулә умне ларни тепёр сынна амантнине вёсленет. Машинән хыçалти сылтәм ура-пи тухса укнипе пула сул сичнен тухса кайса үпәнет.

Аварисен шучә чакни паләрәте пули-те, водительсемпе сүран сүрекенсен те сул сичне яланах тимлә пулмалла.

С.ИВАНОВ, районти шалти ёссен пайён патшаләх сул-йёр хәрүшәрләх инспекцийен пропаганда инспекторә, милици лейтенанчә.

Шыв та, сывләш та таса пулччәр

Таса сывләшпа сывласа пуранни, яла-нах таса шыв ёсни епле пысак пелтерешлә пулни пурне те паллә пулә. Анчах савна пелсе тәнә сичнех тасаләх, тирпеллех пирки ытларах чухне манса ка-ятпәр.

Сүркуннехи вәхәтра тавраләхра йивәç-сем ытларах ларта хаварас пулат. Вёсем сывләша тасарах, сиенсёртерех тума пулшәсчә. Хальхи вәхәтра вара фабрикәсемпе заводсем, автомашинә-сем мён чухлә тетём, таса марләх тав-

рана сапаласчә. Тёрлёрен кашсемпе ёсмелли шывсем вараланаçсә. Сынсен сывләхә епле майпа ан хавшатәр-ча кун пек чухне?

Савәнпа та кашнийёнех тасаләхшән, тирпеллехшён тарашма чи малтанах хай-ёнчен пулсат пулат. Ку вәл хальхи вә-хәтшән чи пысак пелтерешлә ыйтусенчен пёри пулса тарат.

Шаптак ялә.

Е. ПЕТРОВ.

Сыв пурнәç йёркишён

Эрех ырри патне илсе пымасть

Кёске справка: 2007 сүлта районти алкоголь суррога-чәсемпе сиенленнә 39 тёлсәх тупнә, 12 сын вилнә, 14 сынна пёвер циррозә диагноз лартнә.

Магазинсенче сутакан эрех хаке үссе пынә май ана юра-такансем сәмакун тата тёрлө шёвек ёсче чунёсене ләп-лантарма пикенәсчә, савән чухне хайсен организмне мён тери сиен кўни пирки шутла-масчә. Сәмакунра сәмахран, организмшән пите сиенлә япаласем нумай. Вёсен шут-ёнче уйрәмах сивушнәй сү-текен наркәмәш хәрүшә. Унән составне амил спирчә, пропилен спирчә тата сыншән сиенлә ытти продуктсем кёрәсчә. Шел пулин те, сакна нумайшә пелмәст. Сәмакун тавакан-сутакансем вара наркәмәшлә шёвеке тем-тёрлө ырласчә, унән «сиен-сёрләнне» сахарпа сёпре-рен, урәхла каласан, тутләх тёллешенчен пысак паха-ләхлә продуктсенчен юх-тарнә тесе анлантарма пәхасчә.

Чәнах та, астан тупәнать-ча сәмакунра наркәмәш? Вәл сәмакун юхтарма хатёр-лене продуктсем йүснә чух-не пулат. Наркәмәшлә япа-ласен хисепә тёрлөрә. Тёлсәхрен, сёр улмирән е урларан хатёрлене сәмакун-ри сүсен хисепәнче сиенлә амил спирчә 22 процент тар-ан пулсан, кәшманран юх-тарнә сәмакунра сак хисеп 58 процента ситет.

Савәнпа ёнтә сәмакун ёснә хыçсан туйәм вайсәрланат, сын пус ыратнипе аптәрәт. Вар-хырам органёсен лайма-ка сийёсем тартәнса кайни-пе унти апата ирәлтөрәкен сёткен сителёксёр тухат, вар-хырам ыратма пулсат. Сәмакун ёснә хыçсан үсёрелни йивәррән иртсе каят тата мухмәр нумая пырат, мёншён тесен си-вушнәй сүсем, этил спирчә-пе танлаштарсан, организм-ра нумай вәхәт хуши ты-танса тарасчә.

Малалла ытти хәш-пёр суррогатсем сичнен. Вёсен шутне чи малтанах метил

спирчә кёрет. Вәл сын ор-ганизмешән сав тери сиенлә. Метил спирчә сыншән хә-рушә тәшман пулнине лайхә пелмелле. Вәл нерва юн тымарёсен системине уйрә-мах пысак сиен кўрет, куç кураçлахне чакарат.

Шел пулин те, хәш-пёр сын-сем метил спирчә кәна мар, йәларә тата хуçаләхра уса курма туса кәларакан дена-турат, сакән йышнине шёвек-сем те ёсәсчә. Денатуратра вара, спиртсәр пусне, краç-сын, сәрәсен хуташә, тер-пентин савә, ытти сиенлә япаласем пур. Сакна хәшә-пёри пачах шута илмәст, де-натурата сапалитпә е ана тёрлө майпа сиенлә япала-сенчен «тасатса» ёсет. Пал-лах, сакән хыçсан организмә йивәр килет, организмпе си-стемәсем хавшамә пу-ласчә, вара пурнәсран уй-рәлма та нумай вәхәт кирлә мар.

Ёсәкпе иртехекенсем оде-колон тата наркәмәшлә ытти хәш-пёр шёвексене те тирке-мәсчә. Çак шёвексенче спирт-па пёрлех тёрлөрән хими

препарачәсем, вәл сутра пите сиенлә фенолсемпе эфирсем пур. Фенол, сәмах-ран, нерв системешён вәйлә наркәмәш пулса тарат. Эфирсем вара юн тымарёсе-не сарса ярасчә, савна пула юн пусамә хәвәрт чакат, сын вилме те пултәрәт.

Çапла вара алкоголь сур-рогачәсене ёсни пурнәсча «вылянине» пёр танах.

«Ёсәкпе иртехине, алкоголь-лизма тата сәмакун тунине пётермелли мерәсем сич-сын» 2002 сүлхи раштав уй-әхән 4-мешәнче йышәннә 137-меш номерлә Указра килте үсёртөкен шёвексем е вёсене хатёрлемелли аппа-ратсем туса хатёрленешён, сутнәшән, усраншән пысак штрафсем пама тата ытти тёрлөрән мерәсем йышәнма паләртнә. Анчах, кирек епле административлә мерәсем йышәнсан та, сав ёсре халәх әнланса, пулшәса пымасан пысак әнәсу пуласа шанма сук.

В. ЕВДОКИМОВА, наркологи пүлёмәнчи медицина сестри.

Пелтерусем. Объявления

Администрация Моргаушского района сообщает о наличии свободного земельного участка к распределению на правах аренды, для ведения личного подсобного хозяйства, из земель сельскохозяйственного назначения, без права строительства на нем, с кадастровым номером 21:17-04 01:0052, местоположение: участок находится примерно в 319 м по направлению на юго-восток от ориентира жилой дом, расположенного за пределами участка, адрес ориентира: Чувашская Республика, Моргаушский район, Сятракинское сельское поселение, д. Юдеркасы, ул. Новая, д. 26, площадью 6000 кв. м.

Заявления от граждан принимаются в течении месяца со дня выхода настоящей публикации по адресу: 429530, село Моргауши, улица Мира, дом 6 (здание администрации), кабинеты №№ 312 и 317, с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно, кроме выходных дней. Телефон для справок: 2-12-66.

СПК «Княгининский» Княгининского района Нижегородской области покупает дорого у физических лиц, участников долевой собственности, земельные доли в праве общей долевой собственности на земельный участок находящегося по адресу: Нижегородская область, Княгининский район, д. Горшково, в границах бывшего совхоза «Княгининский». Обращаться по телефонам: (8-83166) 4-19-75, 4-14-52, 8-903-041-41-14 или по адресу: 606340, Нижегородская область, г. Княгинино, ул. Зеленая, 17. 3-3.

Производственно-швейной компании «ОВАС» требуются швеи с опытом работы. Зарплата 10000-18000 рублей. Обед и общежитие - бесплатно.

Контактный телефон: 8(8352)54-47-27. 3-4.

КПКГ «Агрокредит» принимает сбережения, выдает займы. Ждем вас по адресу: с. Моргауши, ул. 50 лет Октября, д. 4. Тел.: 2-18-13, 8-927-995-03-41. 7-20.

Продаю кирпич: силикатный, красный одинарный М-150, М-125, красный полнотелый пустотный М-125, КББ, керамзит, гравмассу, красный половняк. Тел.: 8-903-358-20-97, 44-20-97. 5-13.

Спутниковые антенны ТРИКОЛОР с установкой, регистрацией и обслуживанием. Тел.: 8-905-345-77-19. 2-6.

ООО «Моргаушкагропромхимия» срочно требуются водители с опытом работы не менее 3-х лет и без вредных привычек для работы вахтовым методом на новых автомобилях КамАЗ-65115. Заработная плата от 20 тыс. руб. Обращаться по тел.: 8(8352)54-65-00, 8-927-847-11-18.

Сурәхсем тата такасем туятпәр. Тел.: 8-903-063-07-57.

Нашедшего задний борт прицепа легковой автомашины с государственным № АА 3961 21 РУС на 6-ом км автодороги Авданкасы-Моргауши прошу откликнуться. Вознаграждение гарантируется. Тел.: 8-903-063-07-57.

Хёрлә тёлсә, шурә пуслә, январёнче иккёмеш пәруланә ёне сутатпәр. Тел.: 8-927-998-21-09.

СХПК «Герой» Моргаушского района ЧР принимает на постоянную и временную работу трактористов-машинистов и водителей грузовых автомобилей. Оплата высокая и своевременная. По вопросам обращаться в правление СХПК «Герой» или по тел.: 63-2-79, 63-2-48, 8-927-864-31-33, 8-927-864-31-32.

Тюкланә утә сутатпәр. Тел.: 8-909-304-02-71, 8-909-304-08-81, 68-5-89.

Моргаушскому райпо на постоянную работу требуется водитель и электротехник. Обращаться по тел.: 2-19-40.

Муркашри пётёмешле пелү паракан ватам шул коллективё биолог вёрентекенен И.И. Петрован пёчек ывәлә **САША** вилсе кайнә пирки унән сёмийпе тата таванёсемпе пёрлө чёререн хурланни сичнен пелтерет.

Муркаш райпо коллективё кунта кладовщик пулса ёслекен Олеса Николаевна Данилован таван ашшә **Николай Васильевич ДАНИЛОВ** вәхәтсәр вилсе кайнә пирки унән сёмийпе тата сывәх таванёсемпе пёрлө чёререн хурланни сичнен пелтерет.

Моргаушская районная газета «Сентеру Ялавэ»

УЧРЕДИТЕЛИ: Министерство культуры, по делам национальностей, информационной политики и архивного дела Чувашской Республики. Государственное унитарное предприятие Чувашской Республики «Моргаушский издательский дом».

Главный редактор А.И. Тихонов.

АДРЕС: 429530, Чувашская Республика, село Моргауши, улица Мира, дом 9. ТЕЛЕФОНЫ: директор-главный редактор - 2-11-36, заместитель главного редактора - 2-12-82, бухгалтерия - 2-11-35, отделы: общественно-политической жизни - 2-12-82, экономики - 2-11-38. Факс: 2-11-36; E-mail: morpress@cbx.ru

Газета зарегистрирована управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по Приволжскому федеральному округу. Свидетельство о регистрации СМИ ПИ № ФС 18-2329 от 15 августа 2005 года.

Объем 1 усл. печатный лист.

Рукописи не рецензируются и не возвращаются, объемом более 2 стр. не принимаются. Редакция не несет ответственности за содержание рекламных объявлений.

ИНДЕКС ИЗДАНИЯ: 54822. Газета выходит на чувашском языке по средам, субботам. Дежурный по номеру Шапошников В.Л. Номер подписан 25.03.2008 г. Время подписания в печать: по графику – 17 час. 20 мин, фактическое – 17 час. 20 мин. Заказ Тираж 3649.